

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Afrika – historie

Antonín Věžník

Volně zpracováno podle článku Dušana Trávníčka
„Vývoj a rozpad koloniální soustavy v Africe“ a dalších zdrojů

Dávná historie

Antika – mizivé znalosti o subsaharské Africe

Středověk – Arabové

„bilad as-súdán“ = země černých

Ghana – 3. – 13. stol. – stát na území současného Mali a Mauritánie

Mali – 8 – 17. stol. – území Mali a Guineje

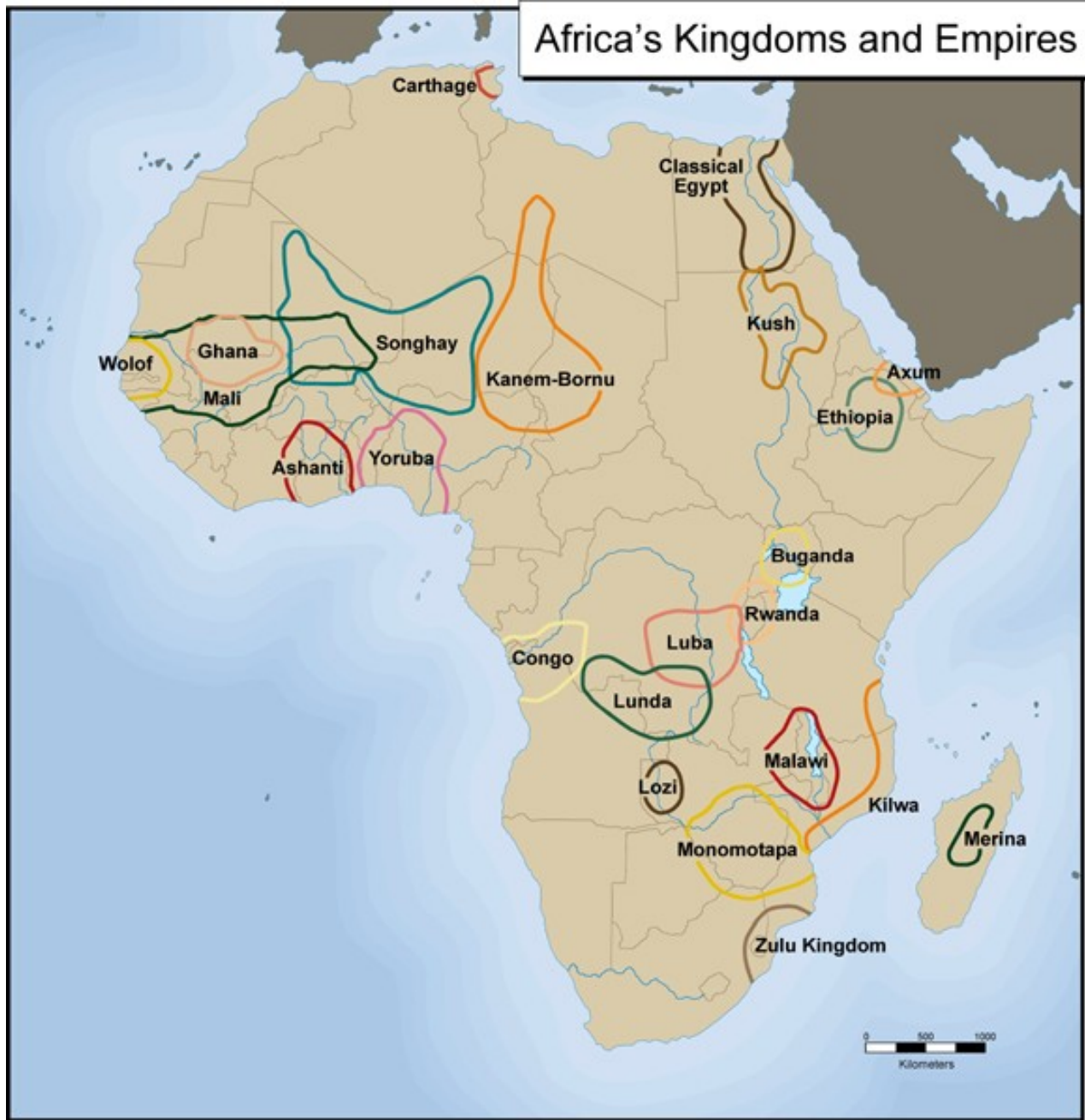
Songhajska říše – 8 – 17. stol. (vrchol v 15. – 16. stol.) – území Nigeru a Mali

Střední Súdán: **kánem – bornuská říše, hauské státy, Benin**

Obchod se zeměmi Maghribu

Kongo (státy **Kongo, Lunda**), Angola (**Ndongo**), Zimbabwe a Mosambik (**Monomotapova říše**)

Africa's Kingdoms and Empires

Podle: http://exploringafrica.matrix.msu.edu/images/africa_kingdoms.jpg

Vznik kolonií

Původně opěrná, zásobovací a obchodní střediska víceméně soukromého charakteru

Evropané – zprvu zábor pobřežních pruhů – tzv. **faktorií**

Pronikání do vnitrozemí = nesnáze, obtížný zisk

Později – faktorie pod záštitou příslušných evropských mocností

16. století – **Portugalci** – Cape Verde (Kapverdy) + opěrné body v oblasti Angoly a Mosambiku

Španělé – Kanárské osady + některé osady na severoafrickém pobřeží

17. Století – mnoho faktorií v **Guinejském zálivu**

Zakládání faktoríí

Zlatonosné pobřeží v oblasti Guinejského zálivu

Pestrá paleta faktoríí evropských mocností

Faktorie nizozemské, anglické, dánské, braniborské a švédské)

„bodová kolonizace“

Faktorie menších států = brzy anglické a nizozemské

Anglické osady – Zlatonosné pobřeží, Sierra Leone, Gambie

Francouzské osady – Senegal, Kapverdy

Portugalské faktorie – Mogadišo, Malindi, Kilwa – na konci
17. stol. v rukou Arabů

Nizozemské faktorie – od r. 1652 v oblasti Kapska,
kolonizováno **Búry**

Do pol. 18. stol. obsadili oblast 200 km V a 100 km S od Kapského Města

Pokračující kolonizace

Později – délka búrského území až 600 km

Na celém území sídlilo jen asi 10000 Evropanů

Nárůst významu osad (opěrné a uhelné stanice na cestě do Indie) = **obchod s otroky** (zejm. po objevení Ameriky)

Po zániku obchodu s otroky = problém exploatace afrických kolonií

Vnitrozemí stále neprozkoumáno

Spor badatelé X vládnoucí kruhy evropských států (chtěly zaručený zisk)

Hospodářská hodnota Afriky = náhrada za ztrátu amerických držav

Poč. 19. stol. – plánuje se pěstování bavlníku, cukrové třtiny, rýže, kakaovníku, kávovníku, tabáku

Projekty větších koloniálních celků

Angličané – plán rozsáhlejší koloniální říše v Z Africe

Francouzi – území mezi Senegalem a Nilem

Rozmach britských kolonií

1795 – Angličané obsazují Kapsko, r. 1806 jej definitivně získávají

Búrové – velké stěhování na sever = **treck**

Osídlení plání za řekou Oranje a Vaal – kruté zacházení s domorodým černošským obyvatelstvem

Vnitrozemské republiky **Oranžská** a **Transvaalská**

1844 – Velká Británie zakládá V od Kapska kolonii **Natal**

60. léta 19. stol. – objev diamantových polí

Britská kolonie Gambie na Zlatonosném pobřeží

1850 / 1871 – Dánové a Nizozemci odstoupili Britům zbytky svých držav v tomto území

Francouzské državy

Francouzská koloniální moc

Napoleon Bonaparte – vláda v Egyptě 1798 – 1799

První pokus systematické správy východní země evropskou mocí

Plány na prokopání Suezské šíje = námořní cesta do Indie

1830 – 1885 – dlouholeté dobývání Alžírsko

Alžírští Francouzi – rozšíření moci do oblasti Senegalu

1839 – dobytí ústí Gabunu

1842 – Pobřeží Slonoviny (Cote d'Ivoire)

Další země

Portugalsko

R. 1822 – ztráta Brazílie

Kolonizace Angoly, ve vnitrozemí země Bihé

USA

Oficiálně nezávislá republika **Libérie** (1847)

Určena americkým černochům propuštěným z otroctví

Volební právo – pouze američtí černoši, nikoli domorodí
Mandingové a Kruové

Koloniální hospodářství

Do 70. let 19. stol. – nepatrný rozvoj

První kávovníkové plantáže – Sao Tomé (Portugalci) – 1800

1802 – tamtéž pěstování kakaa (Španělé na Fernando Pó)

1810 – Angličané na Mauritiu začínají pěstovat cukr. Třtinu

Francouzi v Senegalů – indigo, bavlna

Změny na koloniální mapě

1870/1871 – sjednocení Itálie a Německa

Oba mladé státy – snaha rychle získat co nejvíc kolonií

Zejména mocensky i hospodářsky silnější Německo

Proměna kolonizace z **extenzivní** na **intenzivní**

S a J Afrika – na 200000 Evropanů

problém se zbožím – kvantitou ani kvalitou nemohlo nahradit americké

Hospodářské ovládnutí nitra Afriky = zajištění nových cest = vize do budoucna

Velká Británie

politický i hospodářský vliv, hledání nových vodních cest

Zásoby diamantů v nitru Afriky

1869 – Suezský průplav

Rhodesův plán Kap – Kairo

(podle: <http://www.nndb.com/people/844/000060664/cecil-rhodes.jpg>)

Britská expanze

1878 – obsazení Velrybí zátoky

- území **Rhodesie**

1884 – Basutsko

1884 – část Somálska

1885 - 1895 – Kenya,

Bečuánsko

1889 – 1891 – **Njasko**

1890 – 1893 - Uganda

1902 – Svazijsko

1890 – Zanzibar, Parma

Výměna s Německem za evropský Helgoland

(podle: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Federation_rhodesia_nyasaland.png)

Britská expanze II

Sever kontinentu – Egypt a Súdán

Egypt

Egyptští vládci – khedivové – vliv až do Dárfúr a rovníkové oblasti v Súdánu

Khediv Ismail = dluhy = sesazení tureckým sultánem = A + FR – „společně zasáhneme a zjednáme pořádek“

Francouzi – dobývání Alžírsko

Itálie – odmítla se angažovat

Výsledek – **1882 okupace Egypta Anglií**, od r. 1914 protektorát

Súdán

rovněž okupován Anglií – povstání mahdístů (r. 1885 dobyli Chartúm, zavraždili guvernéra)

Teprve r. 1898 konec války

1899 – Súdán prohlášen **anglo – egyptským kondominiem**

Fašodská krize

Vyvrcholení britsko – francouzského sporu o Horní Nil

1897 – francouzská **Marchandova** výprava dospěla do britské **Fašody** (Kodok v Súdánu)

Hrozba vážného konfliktu Velké Británie s Francií – zmrazení vztahů

Ve Francii v té době Dreyfusova aféra – nechce začít nový válečný konflikt = ustupuje

(podle: http://warandgame.files.wordpress.com/2007/11/fashoda_1898.jpg)

Britská expanze III

1884 – 1902 – Z Afrika – kolonie Nigérie

1898 – Zlatonosné pobřeží, Sierra Leone, Gambie

1899 – 1902 – **búrská válka**

Británii se podařilo ovládnout búrské republiky Transvaal a Oranžsko

1910 – Kapsko + Natal + Transvaal + Oranžsko = **dominion Jihoafrická unie**

Ostrovky pod britským patronátem

Ostrov sv. Heleny (od r. 1651), Amiranty a Seychely (1794), Mauritius (1810), Ascension (1815), Tristan de Cunha (1816), Perim (1857), Guano (1867), Sokotra (1876 – 1886)

Plán Kap – Kairo se nepodařilo realizovat – v cestě stála

Německá východní Afrika

Francouzské kolonie

Až na nepatrné výjimky kompaktní celek

Přes 9 mil. km², cca. 30 mil. obyv.

80. léta 19. stol. – podrobení Alžírsko a části Sahary

Od r. 1881 – Tunisko (1883 – protektorát)

1911 – 1912 – získání Maroka (zajímalo i Němce = náhrada v rovníkové Africe)

Z Afrika

1860 – okupace Senegalu

1884 – 1896 – Francouzská Guinea

1893 – Pobřeží Slonoviny a Dahome, Timbaktu

1903 – Mauritánie

Trop Afrika

1839 – Gabon, 1903 – oblast Čadsko – Wadajská, 1913 – 1914 – Tibesti

1882 – Somálsko (Oboku), 1888 – Džibuti, 1885 – Madagaskar, dále Komory, Réunion

Kolonie dalších zemí

Portugalsko

Angola - území ve vnitrozemí

1886 – 1901 – cenná enkláva Kabinda S od ústí Konga

Portugalské državy – 1914 – 2,5 mil. km², 9 mil. obyv.

Španělsko

Španělská Západní Sahara (Rio de Oro) – 1884

1911 – 1912 – část Maroka

1900 – rovníková oblast – Rio Muni

(„řeka Masarykovy univerzity“ ☺)

Belgie

Král Leopold II. – mezinárodní geogr. konference o Africe v Bruselu (1876)

Association Internationale Africaine – uznána Francií, Německem i USA (1884)

1885 – přeměna Asociace v Konžský stát (od r. 1908 – Belgické Kongo)

(podle: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Saharaoccidentales.svg>)

Německý vliv v Africe

24.4. 1884 – Otto von Bismarck

„brémský kupec v Z Africe je pod ochranou říše“

Základy Německé jihozápadní Afriky

Faktorie v oblasti Toga a Kamerunu – stálé garnizóny

V Afrika

1887/1888 – Německá východní Afrika

1890 – smlouva s Velkou Británií (Zanzibar a Pemba vyměněny za Helgoland)

Německé území nekompaktní, 2.5 mil. km², 15 mil. obyv.

Itálie

1885 – okupace egyptské Masawy (za souhlasu Anglie)

1889 – 1890 – Eritrea, Italské Somálsko

1889 – 1896 – porážka Italů Etiopií (u Aduy)

1912 – Libye (vzata Turkům)

1,5 mil. km², 1,5 mil. obyv.

Formální samostatnost

Etiopie, Libérie

(podle: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Italian_East_Africa_Map.jpg)

- France**
- Britain**
- Portugal**
- Germany**
- Belgium**
- Spain**
- Italy**
- Independent**

http://media.rozhlas.cz/_obrazek/2012809--Obrazek--1-400x533p0.jpeg)

1. světová válka

Boj o světové trhy / odbytiště

Rozložení kolonialistických sil

Němci ve svých koloniích vystřídáni Angličany a Francouzi

Pověření OSN – versailleský mír 1920, po r. 1946 svěřenecká území OSN

1914 – Togo v rukou Angličanů a Francouzů

1916 – anglofrancouzské obsazení Kamerunu

Vojska Jihoafrické unie – 1915 – mandatorní spravování

Německé jihozápadní Afriky

Tanganjika – mandatorní území Velké Británie

Ruanda-Urundi – mandatorní území Belgie

Kiongo – mandatorní území Portugalska

Splnění „anglického snu“ Kap – Kairo

2. světová válka a poválečný vývoj

Zásadní zvrát

Často národně – osvobozenecká hnutí

Otevřené vzpoury proti kolonialistům, nové státy

1952 – v Egyptě svržen probritský král Faruk II., o rok později republika

1956 – Angličané vyklidili pásmo Suezského průplavu

Znárodnění Společnosti Suezského průplavu = Angličané vyklízejí pozice znovu

Konec italských kolonií (vč. Etiopie dobyté v letech 1935 – 1936, vypuzení r. 1941)

1952 – území Eritreje připojeno k Etiopii (jako autonomní oblast)

1951 – Libye samostatným královstvím

1956 – samostatný Súdán, Tunisko, Maroko

1957 – Ghana

1960: Rok Afriky

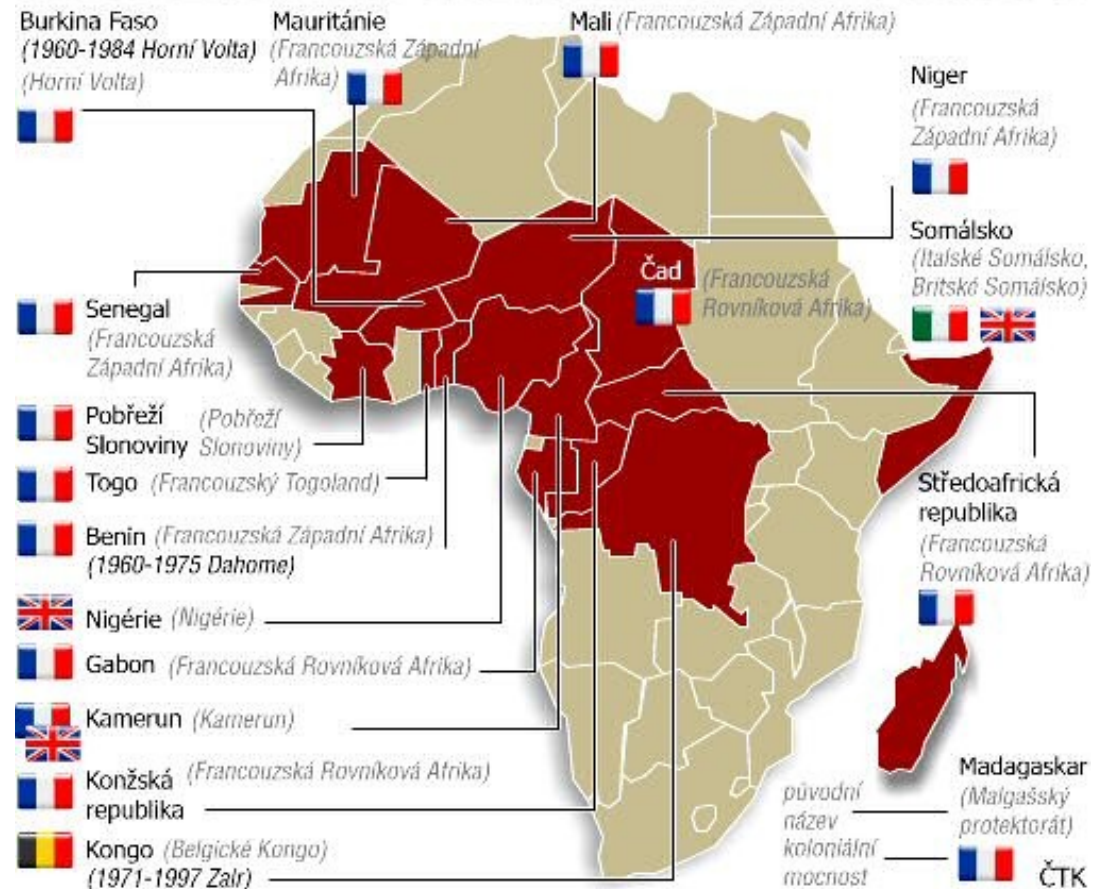
Vyhlášena nezávislost celé řady států

Na Francii: Mauritánie, Mali, Senegal, Gabon, Kongo, Středoafriická republika, Čad, Pobřeží Slonoviny, Burkina Faso, Niger, Benin, Madagaskar, Togo, Kamerun

Na Velké Británii: Somálsko, Nigérie

Na Belgii: Belgické Kongo (dnes Dem. rep. Kongo)

AFRICKÉ ZEMĚ, KTERÉ VYHLÁSILY NEZÁVISLOST V ROCE 1960

http://www.ceskenoviny.cz/svet/index_img.php?id=130010

Následující dekolonizace

1961 – 1970

Nezávislost na Británii:

Sierra Leone, Uganda, Keňa, Tanzanie, Zambie, Malawi, Gambie, Botswana, Lesotho, Svazijsko, Mauritius

Nezávislost na Belgii: Rwanda, Burundi

Nezávislost na Francii: Alžírsko

Nezávislost na Španělsku: Rovníková Guinea

70. Léta

Nezávislost na Portugalsku:

Guinea – Bissau, Angola, Mosambik, Kapverdy, Svatý Tomáš,

Nezávislost na Francii: Komory, Džibutsko

Nezávislost na Británii: Seychely

1980 – Zimbabwe, 1990 – Namibie, 1993 – Eritrea

Západní Sahara – od r. 1976 z velké části správa Maroka

Současné problémy

Kmenové nepokoje

Státní hranice nerespektují etnickou diverzitu – ohniska nestability – např. Čad, Súdán...

Dědictví apartheidu

Slabé vlády

Globalizace

Humanitární pomoc – pro a proti

Desertifikace

Nejasné statuty

Záp. Sahara – suverenita Maroka /Saharské arabské demokratické republiky?
(hnutí **Polisario**)

Somálsko – de iure státní útvar, de facto neexistuje (neuznané republiky
Somaliland, Puntland, dříve Jubaland...)